

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Opolu

LOP.410.010.03.2020

Pani Jolanta Chowaniec
Dyrektor
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
w Strzelcach Opolskich
ul. Bolesława Chrobrego 5
47-100 Strzelce Opolskie

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/20/041 – Pomoc udzielana rodzinom zastępczym przez koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Strzelcach Opolskich, ul. Bolesława Chrobrego 5, 47-100 Strzelce Opolskie ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Jolanta Chowaniec, Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Strzelcach Opolskich ² , od 4 maja 2016 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Organizacja pracy koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej 2. Realizacja zadań przypisanych koordynatorom 3. Formy i efekty pomocy udzielanej przez koordynatorów rodzinom zastępczym i rodzinnym domom dziecka
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2018 r. do 30 czerwca 2020 r. z wykorzystaniem danych dotyczących wcześniejszych okresów
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Opolu
Kontroler	Wojciech Goleński, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LOP/76/2020 z 22 września 2020 r.

(akta kontroli str. 1)

---

¹ Dalej: PCPR lub organizator pieczy zastępczej.

² Dalej: Dyrektor.

³ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Zgodnie z art. 76 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej⁵ w PCPR został wydzielony Zespół ds. rodzinnej pieczy zastępczej⁶, a koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej⁷ byli zatrudnieni na podstawie umów o pracę oraz spełniali wymagania określone w art. 78 tej ustawy. Koordynatorom zapewniona była możliwość korzystania ze szkoleń oraz poradnictwa zawodowego, zgodnie z art. 76 ust. 4 pkt 14a ww. ustawy.

Niektóre zadania dotyczące organizacji pracy koordynatorów PCPR realizował jednak z naruszeniem art. 77 ust. 4 ustawy o wspieraniu rodziny. Niedostosowanie stanu etatowego koordynatorów, w stosunku do potrzeb, skutkowało przekraczaniem limitu 15 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka⁸ będących pod opieką jednego koordynatora. Dyrektor PCPR, w ramach trzech kontroli funkcjonowania rodzin zastępczych i RDD, dopuściła też do uczestnictwa w zespołach kontrolnych koordynatorów, co było niezgodne z art. 38b ust. 9 ww. ustawy. Organizator pieczy zastępczej pomimo obowiązku wynikającego z art. 77 ust. 2 ww. ustawy nie zasięgał opinii rodzin zastępczych przed wyznaczaniem koordynatorów⁹. Koordynatorzy nie wypełniali też w pełni obowiązku wynikającego z art. 77 ust. 3 pkt 2 ww. ustawy, dotyczącego opracowania planów pomocy dziecku, jak też nie dokonywali modyfikacji opracowanych planów, do czego zobowiązywał art. 129 ust. 3 ww. ustawy. Niemniej jednak, dokumenty te były zindywidualizowane i dostosowane do celów pracy z dzieckiem. Koordynatorzy uczestniczyli natomiast we wszystkich posiedzeniach, trakcie których dokonywano oceny sytuacji dziecka, a oceny te, w większości przypadków były przeprowadzane w terminach przewidzianych w art. 131 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny.

Koordynatorzy zapewniali skuteczne wsparcie rodzinom zastępczym. Z objętej badaniem próby 16 rodzin, dziewięć skorzystało z wybranych uprawnień wynikających z przepisów art. 76 ust. 4 ustawy o wspieraniu rodziny. W okresie objętym kontrolą rodziny zastępcze nie składały skarg do organizatora pieczy zastępczej na działania koordynatorów.

Organizator pieczy zastępczej realizował założenia przyjęte w Powiatowym Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2018-2020. PCPR, a koordynatorzy współpracowali z instytucjami zewnętrznymi w celu wsparcia rodzin zastępczych. W przypadku jednej rodziny zastępczej, spośród ośmiu objętych wsparciem koordynatora, organizator pieczy zastępczej pomimo obowiązku wynikającego z art. 47 ust. 7 ww. ustawy nie złożył w wyznaczonym terminie wniosku do właściwego sądu o wydanie zarządzeń wobec dziecka, celem uregulowania jego sytuacji prawnej.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dz. U. z 2020 r. poz. 821; dalej: ustawa o wspieraniu rodziny.

⁶ Dalej: Zespół PZ.

⁷ Dalej: koordynatorzy.

⁸ Dalej: RDD.

⁹ W przypadku wszystkich ośmiu rodzin objętych wsparciem koordynatora ujętych w szczegółowym badaniu.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej¹⁰ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Organizacja pracy koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej

Opis stanu faktycznego

1.1 W strukturze organizacyjnej PCPR wydzielony został Zespół PZ, podlegający bezpośrednio Dyrektorowi¹¹. Zespół ten realizował zadania przypisane koordynatorom rodzinnej pieczy zastępczej.

W kontrolowanej jednostce nie opracowano i nie wdrożono standardów wykonywania zadań przez koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej odnoszących się do metodyki pracy z rodziną objętą opieką. W jednostce nie wdrożono również katalogu narzędzi mających na celu skuteczne oddziaływanie na rodziny zastępcze. Jak wyjaśniła Dyrektor: *jedynym w miarę skutecznym narzędziem do wywierania wpływu na rodziny zastępcze to rozmowa i informowanie sądu o sytuacji dziecka*. Organizator pieczy zastępczej opracował wzory dokumentów, które miały ułatwić pracę koordynatorom bez uregulowania ich wewnętrznymi przepisami.

(akta kontroli str. 122-128, 133-157, 206-215)

Stosownie do wymogu wynikającego z art. 77 ust. 3 pkt 7 ustawy o wspieraniu rodziny, koordynatorzy przedstawiali organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej coroczne sprawozdania z efektów swojej pracy. W kontrolowanej jednostce opracowany został wzór dokumentu mającego na celu wykazanie działań realizowanych przez koordynatorów, ale nie był on na bieżąco wykorzystywany¹². Dyrektor wyjaśniła: *Dyrektor PCPR składa Zarządowi Powiatu Strzeleckiego coroczne sprawozdanie z działalności jednostki, w którym przedstawia m.in. całokształt pracy koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej (...) Opracowano wzory dokumentów sprawozdawczych z działań realizowanych przez koordynatorów – bieżąca praca koordynatorów zawarta jest w teczce każdego dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej w postaci „kart pracy z rodziną”, notatek służbowych. Jedną z osób zatrudnionych jako koordynator wyjaśniła natomiast: typowo specjalnych dokumentów nie mamy. Jest stworzony druk, wedle którego weryfikujemy i zapisujemy wszystkie działania, które podejmujemy z rodzinami. W dokumencie tym nie zawsze są zawarte informacje na bieżąco, ale te informacje są łatwe do zweryfikowania poprzez inne dokumenty. Bieżące dokumentowanie jest ważne w przypadku sporządzenia oceny dla sądu. Szczególnie w sytuacji, gdy koordynator musi w zastępstwie wystosować opinie dla sądu.*

(akta kontroli str. 151-152, 159)

W związku z pandemią COVID-19 w PCPR zostały wdrożone procedury przygotowane przez Opolski Urząd Wojewódzki, związane z umieszczeniem nowego dziecka w pieczy zastępczej (obejmujące m.in. pobieranie wymazu celem ustalenia, czy dane dziecko miało styczność z patogenem). Dodatkowo, ze względów sanitarnych, ograniczone zostały wizyty koordynatorów u rodzin zastępczych (takie wizyty miały miejsce jedynie w nagłych sytuacjach). Oceny sytuacji dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych odbywały się telefoniczne oraz przy pomocy innych środków komunikacji. Dyrektor wyjaśniła: *aby zabezpieczyć osoby przebywające w pieczy zastępczej, rodziny zastępcze oraz koordynatorów podczas pierwszej fali pandemii zaniechano prowadzenia ocen*

¹⁰ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹¹ Na podstawie uchwały nr 636/2018 Zarządu Powiatu Strzeleckiego z 13 sierpnia 2018 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu Organizacyjnego Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Strzelcach Opolskich.

¹² Wzór nie został wprowadzony do stosowania wewnętrznymi przepisami.

w domach rodzin zastępczych oraz spotkań dzieci z rodzicami biologicznymi w siedzibie PCPR. (...) Dodatkowo każda z rodzin zastępczych w Powiecie Strzeleckim otrzymała pismo od organizatora pieczy zastępczej, wzywające do niezwłocznego poinformowania PCPR o zaistniałej sytuacji kwarantanny lub zakażenia osób tworzących rodzinę zastępczą oraz osób wspólnie zamieszkujących. Pracownicy PCPR przekazali rodzinom zawodowym oraz RDD laptopy do nauki zdalnej dla dzieci oraz środki ochrony osobistej (rękawiczki, płyny do dezynfekcji itp.).

(akta kontroli str. 125-126, 161-169)

Organizator pieczy zastępczej, w zakresie zapewnienia warunków pracy z rodziną zastępczą, wprowadził rozwiązania dotyczące możliwości przeprowadzania nieskrępowanej rozmowy na terenie PCPR z rodziną zastępczą, dziećmi z tych rodzin oraz rodzinami biologicznymi. Dyrektor wyjaśniła: *ze względu na brak specjalnego pomieszczenia oraz innych wolnych pomieszczeń, w naszej jednostce do tej pory takie spotkania odbywały się w pomieszczeniu przy gabinecie Dyrektora (...) W lipcu br. (...) udało się zaadoptować pomieszczenia na gabinet psychologa, w którym w chwili obecnej przeprowadzane są takie rozmowy oraz specjalne przygotowano pomieszczenie na takie spotkanie.*

PCPR nie dysponował samochodem służbowym. Dyrektor wyjaśniła: *koordynatorzy pracujący w terenie wykorzystują do tego własne samochody, na eksploatację których sporządzona jest odpowiednia umowa. Koordynatorzy otrzymują zwrot kosztu przejazdu na podstawie delegacji zgodnie z przyjętym ogólnie taryfikatorem. (...) Mają także możliwość korzystania z transportu zbiorowego, ale nie korzystają z niej, ponieważ kursujących autobusów i pociągów jest zdecydowanie za mało.*

(akta kontroli str. 122-128)

1.2 W okresie objętym kontrolą w PCPR było zatrudnionych łącznie ośmiu koordynatorów. Stan zatrudnienia na koniec lat 2018-2019 oraz na 30 czerwca 2020 wynosił po czterech koordynatorów (zatrudnionych w wymiarze 3,5 etatów). Wskaźnik fluktuacji zatrudnienia w 2018 r. i 2019 r. wynosił 0,25. Koordynatorzy zostali zatrudnieni na podstawie stosunku pracy (umowy na czas nieokreślony lub umowy na zastępstwo) z zadaniowym systemem czasu pracy, w pełnym lub niepełnym wymiarze. Rozkład czasu pracy koordynatorów w poszczególnych dniach pracy był ustalany przez nich samodzielnie w uzgodnieniu z Dyrektorem, w ramach obowiązujących w kontrolowanej jednostce norm czasu pracy. Koordynatorzy zatrudnieni w niepełnym wymiarze etatu nie łączyli tej funkcji z zatrudnieniem w charakterze pracownika socjalnego¹³.

Wszystkie osoby zatrudnione jako koordynatorzy w latach 2018-2020 (do 30 czerwca) spełniały wymogi określone w art. 78 ustawy o wspieraniu rodziny dotyczące: a/ wykształcenia, b/ niekaralności, c/ niepozbawienia władzy rodzicielskiej oraz d/ wypełniania obowiązku alimentacyjnego.

Organizator pieczy zastępczej nie wprowadził rozwiązań dotyczących wsparcia dla rodzin zastępczych i RDD w sytuacji korzystania przez koordynatorów z długotrwałych zwolnień lekarskich lub innych nieprzewidzianych sytuacji. W przypadku zaistnienia sytuacji długotrwałego urlopu danego koordynatora, organizator zatrudniał inną osobę na podstawie umowy na zastępstwo. Jeden z koordynatorów w następujący sposób opisał działania na wypadek zaistnienia takich okoliczności: *każdy koordynator posiada swoją listę rodzin, w której zapisuje sobie także rzeczy, na które warto zwrócić uwagę w najbliższym czasie. Według tej listy inni koordynatorzy mogą sprawdzić, co należy zrobić z daną rodziną, np.: stworzyć plan pomocy. Według tych informacji, które zostawia poprzednik typujemy*

¹³ W okresie objętym kontrolą dwie osoby zatrudnione były jako koordynatorzy na 0,5 etatów, łącząc to stanowisko, ze stanowiskiem pedagoga.

rodziny, którymi musimy się w pierwszej kolejności zająć, dzielimy się pracą do czasu zatrudnienia nowego koordynatora lub powrotu koordynatora z urlopu. Oczywiście może zdarzyć się sytuacja, gdy rodziny zadzwonią z jakimś problemem, wtedy działamy na bieżąco. Kolejny koordynator wyjaśnił: po prostu ktoś musi te obowiązki przejąć fizycznie z tych pracowników, którzy są obecnie w pracy. Nie pytamy rodziny o jej zdanie, po prostu informujemy, że koordynator jest na urlopie, gdy jest taka potrzeba. W miarę możliwości staramy się, aby nie przekraczać limitu 15 rodzin. Jeżeli mamy do czynienia z długim urlopem pracownika, wpisujemy w kartach urlopowych, kto będzie zastępował danego koordynatora. Oceny staramy się robić przed pójściem na taki urlop, bądź po powrocie. Gdy jest dłuższy urlop np. wychowawczy czy macierzyński, to w takich przypadkach jest zatrudniana osoba na zastępstwo. A zanim taka osoba zostanie zatrudniona działamy analogicznie do dłuższych urlopów wypoczynkowych. Jeżeli koordynator zmienił się na stałe, rodzina jest informowana.

(akta kontroli str. 16-17, 23, 159)

Liczba rodzin zastępczych i RDD¹⁴ w Powiecie Strzeleckim w latach 2018-2020 (do 30 czerwca) wynosiła odpowiednio: 74, 67 i 62. Opieką koordynatora objęto odpowiednio 68, 60 i 53 rodziny.

W 2018 r. funkcjonowało: a/ 44 rodziny zastępcze spokrewnione (w tym 42 objęte opieką); b/ 18 rodzin zastępczych niezawodowych (15 objętych opieką); c) 11 rodzin zastępczych zawodowych (wszystkie objęte opieką)¹⁵.

W 2019 r. funkcjonowało: a/ 35 rodzin zastępczych spokrewnionych (w tym 32 objęte opieką); b/ 20 rodzin zastępczych niezawodowych (17 objętych opieką); c) 11 rodzin zastępczych zawodowych (wszystkie objęte opieką)¹⁶.

W 2020 r. (do 30 czerwca) funkcjonowało: a/ 31 rodzin zastępczych spokrewnionych (w tym 26 objętych opieką); b/ 19 rodzin zastępczych niezawodowych (16 objętych opieką); c/ 11 rodzin zastępczych zawodowych (wszystkie objęte opieką)¹⁷.

W całym badanym okresie na terenie Powiatu Strzeleckiego działalność prowadził jeden RDD, który objęty został opieką koordynatora.

W poszczególnych latach okresu objętego kontrolą, pod opieką każdego z koordynatorów znajdowało się (w przeliczeniu na pełen etat) od 13 do 21 rodzin zastępczych. Tym samym przekraczany był limit 15 rodzin przypadających na jednego koordynatora, który określony został w art. 77 ust. 4 ustawy o wspieraniu rodziny, co szczegółowo opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 15-17, 114-116)

1.3 Stosownie do wymogów określonych w art. 76 ust. 4 pkt 14a ww. oraz art. 77 ust. 5 ustawy o wspieraniu rodziny, organizator pieczy zastępczej zapewniał koordynatorom możliwość podnoszenia kwalifikacji zawodowych poprzez udział w szkoleniach. W PCPR nie prowadzono wykazu potrzeb szkoleniowych, ani też nie identyfikowano ich potrzeb w zakresie poradnictwa zawodowego. Dyrektor wyjaśniła, że w projekcie planu finansowego jednostki są zabezpieczone środki na ten cel. Propozycje szkoleń koordynatorzy otrzymywali przede wszystkim z Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu (jako organizatora szkoleń lub instytucji informującej o szkoleniach), a następnie przekazywali je Dyrektorowi do akceptacji. Dyrektor wyjaśniła także, że: *zabezpieczone środki finansowe pozwalają Dyrektorowi jednostki na bieżące reagowanie w razie konieczności poszerzenia wiedzy i umiejętności koordynatorów (...) Ponadto koordynatorzy korzystali z bezpłatnych ofert szkoleniowych (...), które organizuje Regionalny Ośrodek*

¹⁴ Dalej: RDD.

¹⁵ W tym: dwie rodziny pełniące funkcję pogotowia rodzinnego oraz jedna rodzina zawodowa specjalistyczna.

¹⁶ Jw.

¹⁷ Jw.

Polityki Społecznej w Opolu. Spośród koordynatorów zatrudnionych w 2018 r. liczba dni szkoleniowych przypadających na jedną osobę wynosiła od 0¹⁸ do 16 (średnio 9,8 dni szkoleniowych). Odpowiednio dla koordynatorów zatrudnionych w 2019 r. liczba dni szkoleniowych przypadających na jednego koordynatora wynosiła od 0 do 9, średnio 4 dni szkoleniowe¹⁹. W 2020 r. (do 30 czerwca) w szkoleniach uczestniczył jeden koordynator w wymiarze 5 dni szkoleniowych.

Koordynatorzy zatrudnieni w PCPR, zgodnie art. 77 ust. 6 ww. ustawy, zostali objęci superwizją²⁰. Spotkania superwizyjne miały miejsce od II połowy 2018 r. i według harmonogramu miały trwać do końca 2020 r. Spotkania te obejmowały każdego z zatrudnionych w PCPR koordynatorów. Dyrektor wyjaśniła, że koordynatorzy nie wnioskowali o objęcie ich superwizją i poradnictwem zawodowym, *a wynikało to z faktu, że sami koordynatorzy byli w miarę nowymi pracownikami. Nie było konieczności obejmowania ich różnymi formami poradnictwa, w związku z koniecznością przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu. Gdy wszedł program superwizji do PCPR kolejni koordynatorzy sukcesywnie do niego dołączali. Nie było natomiast wniosków o objęcie ich jakąś formą poradnictwa.*

Analiza ankiet skierowanych do koordynatorów wykazała, że sześciu na siedmiu ankietowanych stwierdziło, że pracodawca zasięgał ich opinii w sprawie przekazywania propozycji szkoleń. Cztero koordynatorów wskazało na udział w superwizji, a dwoje - że nie brało w niej udziału, z uwagi na zbyt krótki czas pracy w PCPR.

(akta kontroli str. 18-20, 197-199, 392)

1.4 Łączny koszt zatrudnienia koordynatorów²¹ w 2018 r. wyniósł 138,84 tys. zł. We wskazanej kwocie 85,27 tys. zł stanowiły środki własne (61% całości kwoty przeznaczonej na ten cel), a 53,57 tys. zł (39%) – środki uzyskane z programu *Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej*. W 2019 r. koszt zatrudnienia koordynatorów wynosił 153,69 tys. zł, z czego 98,57 tys. zł (64%) stanowiły środki własne, a 55,12 tys. zł (36%) środki z ww. programu. Tym samym spełniony został warunek wymaganego udziału własnego powiatu w realizacji ww. programu. W 2020 r. (do 30 czerwca) łączny koszt zatrudnienia koordynatorów wyniósł 77,81 tys. zł i w całości został pokryty ze środków własnych Powiatu Strzeleckiego.

W zapotrzebowaniu dotyczącym ww. programu wykazano zatrudnienie dwojga koordynatorów w wymiarze 0,83 i 0,63 etatu, podczas gdy w sprawozdaniach z działalności jednostki oraz w pozostałej dokumentacji uzyskanej w trakcie kontroli wykazano 1 etat lub 0,5 etatu na koordynatora. Niespójności te wynikały ze znaczącej rotacji pracowników na stanowiskach koordynatorów oraz zatrudnienia tych samych osób na ww. stanowisku w różnych wymiarach czasu pracy w trakcie roku.

(akta kontroli str. 21, 112-116, 118-120c, 204-205)

1.5 Zatrudnieni w PCPR koordynatorzy realizowali obowiązek wynikający z art. 77 ust. 3 pkt 7 ustawy o wspieraniu rodziny dotyczący przedstawiania corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej. W przypadku sprawozdań koordynatorów za 2019 r. dwa z pięciu takich dokumentów były sporządzone w nierzetelny sposób²². Sprawozdania za lata 2018-

¹⁸ Koordynator zatrudniona w PCPR w 2018 r. przez łączny okres 2 miesięcy i 29 dni.

¹⁹ Ponadto dwoje koordynatorów w okresie 17 maja – 25 października uczestniczyło w Kursie Polskiego Języka Migowego Poziom A1, w wymiarze 112 h.

²⁰ W projekcie realizowanym przez Opolskie Centrum Demokracji Lokalnej w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020 pn. *Dostęp do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej*.

²¹ Wraz z dodatkowym wynagrodzeniem rocznym, składkami na ubezpieczenie społeczne, Fundusz Pracy itp.

²² Brak podpisu koordynatora oraz liczne skreślenia i poprawki.

2019 stanowiły podstawę opracowywania zbiorczych sprawozdań z efektów pracy rodzinnej pieczy zastępczej za ten okres. W powyższym zakresie Dyrektor wyjaśniła, że *zbiorcze sprawozdanie z efektów pracy zawsze było sporządzane przez jednego z koordynatorów. Osobą odpowiedzialną w PCPR za analizę sprawozdań rocznych z efektów pracy koordynatorów, był ten koordynator, który sporządzał zbiorcze sprawozdanie. Ja nie analizowałam tych sprawozdań, było to w gestii osoby odpowiedzialnej.*

(akta kontroli str. 170-195, 199)

1.6 W okresie objętym kontrolą Starosta Strzelecki przeprowadził łącznie cztery kontrole w PCPR, które jednak nie dotyczyły bezpośrednio spraw związanych z rodzinną pieczą zastępczą. Zarząd Powiatu Strzeleckiego upoważnił od 1 września 2018 r. Dyrektora PCPR do sprawowania kontroli nad rodzinami zastępczymi oraz nad osobami prowadzącymi RDD²³. Dyrektor PCPR w okresie objętym kontrolą zrealizowała trzy kontrole funkcjonowania dwóch rodzin zastępczych oraz jednego RDD²⁴. W trakcie ww. kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości. Kontrole zostały przeprowadzone z udziałem koordynatorów, co naruszało przepis art. 38b ust. 9 ustawy o wspieraniu rodziny i zostało szczegółowo opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

W latach 2018-2020 (do 30 czerwca 2020 r.) Wojewoda Opolski nie przeprowadzał kontroli w PCPR na podstawie art. 186 pkt 3 ustawy o wspieraniu rodziny.

(akta kontroli str. 6-11, 14, 28-46, 158, 219-220)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W okresie objętym kontrolą w PCPR przekraczano limit 15 rodzin zastępczych lub RDD pozostających pod opieką jednego koordynatora, co naruszało wymóg wynikający z art. 77 ust. 4 ustawy o wspieraniu rodziny. Ponadto Dyrektor PCPR nierzetelnie realizowała nadzór nad działaniami koordynatorów, skutkiem czego, w 2018 r. troje spośród czterech koordynatorów miało pod opieką 16 rodzin, a w latach 2019-2020 (do 30 czerwca), odpowiednio: dwoje i jeden koordynator obejmowało wsparciem 16 rodzin.

Z wyjaśnień jednego z koordynatorów wynikało, że *To nie jest tak, że przez cały okres koordynator miał np.: 16 rodzin, tzw. ciągiem, tylko w tym okresie było to 16 rodzin. W poszczególnych miesiącach to było mniej. Niemożliwe jest ustalenie ile rodzin przypada na danego koordynatora w poszczególnych miesiącach danego roku. Ogólnie w ciągu roku pracujemy i przekazujemy sobie rodziny. Problem polega na tym, że nie raportujemy miesięcznie ilości tych rodzin, dlatego ciężko jest wykazać, czy faktycznie przekraczamy ten limit, czy nie. Czasem limit jest niewymierny, gdyż, gdy mamy do czynienia z np. rodzinnym domem dziecka, gdzie tych dzieci jest kilkoro, nakład pracy jest zdecydowanie większy niż w przypadku rodziny z jednym dzieckiem.*

Dyrektor wyjaśniła natomiast, że z uwagi na osiągnięcie pełnoletności przez wychowanków i opuszczanie przez nich z tego powodu pieczy zastępczej w danym roku, faktyczna liczba rodzin objętych wsparciem przypadająca na jednego koordynatora wynosi maksymalnie 15 rodzin. Dodatkowo, jak oświadczyła druga koordynator: *różnice w liczbie rodzin które zostały objęte opieką koordynatora wykazane w sprawozdaniu z efektów jego pracy oraz w danych dotyczących zatrudnienia koordynatorów wynikają z faktu, że niektórzy koordynatorzy wykazywali w swoich sprawozdaniach za dany rok, rodziny w których znajdowały się osoby pełnoletnie, które formalnie nie były już objęte wsparciem koordynatora.* Dyrektor

²³ Upoważnienie OR.0027.12.2018.ML.

²⁴ Kontrole realizowane 23 stycznia 2018 r.; 29 marca 2019 r. i 22 listopada 2019 r.

zadeklarowała też, że od nowego roku zostaną wprowadzone miesięczne zestawienia rodzin objętych wsparciem przez danego koordynatora dla przejrzystości ww. sytuacji.

Zdaniem Najwyższej Izby Kontroli, przekraczanie ww. limitu w poszczególnych, objętych kontrolą latach, co pomimo treści złożonych wyjaśnień, wprost wynikało z dokumentacji kontrolowanej jednostki, spowodowane było niedostosowaniem stanu etatowego PCPR do potrzeb²⁵ oraz rotacją kadry. Przepis art 77 ust. 4 ustawy o wspieraniu rodziny jednoznacznie wskazuje, że w danym okresie żaden z zatrudnionych koordynatorów nie może mieć pod opieką więcej niż 15 rodzin zastępczych lub RDD. W związku z tym wymogiem, zadaniem organizatora pieczy zastępczej jest takie zorganizowanie pracy koordynatorów, aby zapewnić realizację ww. wymogu.

(akta kontroli str. 15-17, 114-117, 159-160, 196)

2. Dyrektor realizując kontrole funkcjonowania rodzin zastępczych i RDD na podstawie art. 38b ust. 2 ustawy o wspieraniu rodziny, naruszyła przepis art. 38b ust. 9 ww. ustawy, dopuszczając do uczestnictwa w zespołach kontrolnych koordynatorów. W treści zarządzenia nr 22/2017 z 28 grudnia 2017 r. Dyrektora PCPR, dotyczącego planu kontroli wewnętrznej na rok 2018, kierownik jednostki kontrolowanej wyznaczył koordynatora jako członka zespołu kontrolnego w ramach kontroli funkcjonowania RDD przeprowadzonej 23 stycznia 2018 r. Dyrektor wyjaśniła: *Zarządzenie jest źle sformułowane. Koordynatorzy wiedzą, że nie mają prawa kontrolować i przyznają, że faktycznie zapis jest źle sformułowany.* Dodatkowo, w kontrolach przeprowadzonych w rodzinach zastępczych 29 marca i 22 listopada 2019 r. uczestniczyli koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej. Dyrektor wyjaśniła: *Koordynator jest fizycznie obecny w pomieszczeniu, ale nie zabiera głosu, a ja rozmawiam z rodziną, rozmawiam z dziećmi. Pytam czy jest dobra współpraca z koordynatorem. Pytam o współpracę z jednostkami. Pytania są ogólnikowe, bo na bieżąco wiem co się w rodzinach dzieje, zwłaszcza w tych problemowych. Wiadomo, że czasem koordynator się odezwie, ale nie zadaje pytań kontrolujących. To nie jest tak, że siedzi i całkowicie nic nie mówi.*

Najwyższa Izba Kontroli odnosząc się do ww. wyjaśnień wskazuje, że art. 38b ust. 9 ustawy o wspieraniu rodziny ma na celu pełne wyłączenie koordynatorów od udziału w czynnościach kontrolnych.

(akta kontroli str. 14, 28-46, 131-132)

OCENA CZĄSTKOWA

Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej w PCPR zostali właściwie umiejscowieni w strukturze organizacyjnej tej jednostki, byli zatrudnieni na podstawie umów o pracę oraz spełniali wymagania określone w art. 78 ustawy o wspieraniu rodziny. Koordynatorzy mieli możliwości korzystania ze szkoleń oraz poradnictwa zawodowego w wymiarze odpowiednim do ich potrzeb.

Występujące w PCPR niedostosowanie stanu etatowego koordynatorów w stosunku do potrzeb oraz rotacja kadry skutkowałą niedochowaniem obowiązku wynikającego z art. 77 ust. 4 ustawy o wspieraniu rodziny i przekroczeniem limitu 15 rodzin zastępczych lub RDD będących pod opieką jednego koordynatora. Rotacja kadry nie wpływała także na budowę stabilności wsparcia u rodzin zastępczych/RDD oraz utrzymanie fluktuacji kadry na stałym poziomie. Dyrektor PCPR zapewnił przeprowadzenie kontroli funkcjonowania rodzin zastępczych i RDD, jednakże w ich trakcie naruszone zostały przepisy art. 38b ust. 9 ww. ustawy, poprzez dopuszczenie koordynatorów do uczestnictwa w zespołach kontrolnych.

²⁵ 3,5 etatu koordynatora to – stosownie do art. 77 ust. 4 ustawy o wspieraniu rodziny – maksymalnie 52 rodziny objęte wsparciem koordynatorów.

2. Realizacja zadań przypisanych koordynatorom

2.1 W PCPR nie zostały wdrożone procedury postępowania przy przydzielaniu koordynatorów do rodzin. Dyrektor wyjaśniła: *W PCPR nie funkcjonują typowe procedury postępowania przy przydzielaniu koordynatorów do rodzin, jednak staramy się, aby dana rodzina była przydzielona do koordynatora mającego najmniejszą liczbę rodzin pod opieką w danym momencie. Jeśli zatrudniany jest nowy pracownik to przejmuje rodziny po swoim poprzedniku. (...) Bierze się pod uwagę prośbę rodziny zastępczej, która chce być objęta wsparciem innego koordynatora.*

W PCPR występowały przypadki zmiany koordynatora współpracującego z rodziną zastępczą lub RDD. Szczegółowa analiza dokumentacji ośmiu rodzin objętych wsparciem koordynatora wykazała, że w przypadku siedmiu z nich, w latach 2018-2020 (do 30 czerwca) doszło od jednej do dwóch zmian koordynatorów. Ich przyczyny wynikały z fluktuacji kadr, w tym z korzystania przez koordynatorów z długotrwałych urlopów (macierzyńskiego i wychowawczego). Analiza ankiet skierowanych do rodzin zastępczych/RDD objętych opieką koordynatora wykazała natomiast, że w okresie objętym kontrolą, na 11 rodzin: 1) w czterech przypadkach nie dochodziło do zmiany koordynatora; 2) w trzech przypadkach z rodziną współpracowało dwóch koordynatorów (jedna zmiana); 3) w trzech przypadkach z rodziną współpracowało trzech koordynatorów (dwie zmiany); 4) w jednym przypadku dochodziło do częstszych zmian niż dwie.

Organizator pieczy zastępczej nie realizował obowiązku wynikającego z art. 77 ust. 2 ustawy o wspieraniu rodziny, nie zasięgając opinii rodziny zastępczej lub prowadzącego RDD przy wyznaczaniu koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej (szczegółowy opis w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*).

W latach 2018-2020 (I połowa) nie występowały przypadki wydawania przez organizatora pieczy zastępczej decyzji odmownych dotyczących objęcia wsparciem rodzin zastępczych.

Analiza ankiety skierowanej do rodziny zastępczej nieobjętej opieką koordynatora wykazała, że przyczyną niewystępowania o wsparcie koordynatora było ukończenie osiemnastego roku życia przez dziecko umieszczone w pieczy zastępczej.

(akta kontroli str. 159, 200, 217, 221-325, 372)

2.2 W kontrolowanej jednostce wystąpiły przypadki braku realizacji obowiązku wynikającego z art. 77 ust. 3 pkt 2 ustawy o wspieraniu rodziny, z uwagi na zaniechanie opracowywania przez koordynatorów planów pomocy dziecku, co szczegółowo opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Plany pomocy, dla łącznie ośmiu dzieci w grupie rodzin objętych wsparciem koordynatora, w czterech przypadkach były przygotowywane we współpracy z asystentem rodziny²⁶. Plany pomocy nie były opracowywane we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną, ponieważ przedstawiciele tego podmiotu nie uczestniczyli w posiedzeniach mających na celu opracowanie oceny sytuacji dziecka, pomimo wysyłania stosownych zaproszeń przez PCPR. Plany pomocy sporządzone były z wykorzystaniem ujednoliconego druku, którego poszczególne punkty obejmowały m.in.: 1) dane dziecka; 2) dane rodziny zastępczej i rodziny biologicznej; 3) informacje dotyczące sytuacji prawnej, dochodowej, edukacyjnej i zdrowotnej dziecka; 4) cele do osiągnięcia, w tym: cel główny i cele szczegółowe; 5) okres obowiązywania planu. Analiza ww. ośmiu planów wykazała, że były one zindywidualizowane i dostosowane do celów pracy. Plany te uwzględniały: a/ stan

²⁶ W pozostałych przypadkach rodzina biologiczna danego dziecka nie była objęta wsparciem asystenta rodziny i/lub pracownika socjalnego.

w momencie opracowania planu/rozpoznanie problemu; b/ zadania i sposób ich realizacji; c/ osoby odpowiedzialne za realizację zadania; d/ termin wykonania zadania. We wszystkich przypadkach plany zostały opracowane w terminach powyżej 30 dni od daty umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej²⁷, a po ich przyjęciu nie były modyfikowane, co szczegółowo opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 200-201, 221-327, 372-374, 392-393)

Szczegółowe badanie 16 rodzin zastępczych (ośmiu objętych opieką koordynatora i ośmiu nieobjętych taką opieką) wykazało, że właściwie realizowano obowiązek wynikający z art. 129 ustawy o wspieraniu rodziny w zakresie: 1) ustalania aktualnej sytuacji rodzinnej dziecka; 2) analizy stosowanych metod pracy z dzieckiem i rodziną; 3) oceny stanu zdrowia dziecka i jego aktualnych potrzeb; 4) oceny zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej. Oceny sytuacji dziecka nie służyły natomiast modyfikowaniu planu pomocy dziecku. Koordynatorzy uczestniczyli we wszystkich posiedzeniach, na których dokonywano oceny sytuacji dziecka. W przypadku rodzin nieobjętych wsparciem koordynatora we wszystkich przypadkach sporządzano takie oceny, do czasu osiągnięcia pełnoletności przez dzieci przebywające w pieczy zastępczej.

W 12 na 16 przypadków ujętych w badaniu szczegółowym, oceny były przeprowadzane w terminach zgodnych z wykazanymi w art. 131 ust. 1 ww. ustawy, tj. w przypadku dzieci w wieku poniżej 3 lat nie rzadziej niż co 3 miesiące, a w przypadku dzieci starszych – nie rzadziej niż co 6 miesięcy²⁸. W przypadku pozostałych czterech rodzin nieobjętych wsparciem koordynatora, w dwóch przypadkach oceny nie były sporządzane, gdyż dotyczyły dziecka, które po umieszczeniu w pieczy zastępczej osiągnęło pełnoletność przed upływem ww. terminu 6 miesięcy oraz osoby pozostającej w pieczy zastępczej, pomimo faktu osiągnięcia pełnoletności w 2018 r. W przypadku dwóch kolejnych rodzin organizator pieczy zastępczej nie dopełnił obowiązku wynikającego z ww. przepisu dotyczącego terminów przeprowadzenia takich ocen, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 221-325)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Pomimo obowiązku wynikającego art. 77 ust. 2 ustawy o wspieraniu rodziny Dyrektor wyznaczał koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej do objęcia wsparciem rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka nie zasięgając opinii tych rodzin.

Szczegółowe badanie ośmiu rodzin objętych opieką koordynatora wykazało, że w żadnym przypadku nie zasięgano ww. opinii, ani w momencie objęcia opieką rodziny przez koordynatora, ani też w przypadkach zmiany koordynatora wyznaczonego do wsparcia danej rodziny. Badanie ankietowe skierowane do ww. rodzin wykazało natomiast, że w ośmiu przypadkach (na 11) PCPR nie zasięgał opinii rodzin przed wyznaczeniem koordynatora. Jeden z koordynatorów wyjaśnił, że *jeżeli koordynator zmienił się na stałe, rodzina jest informowana. Jest to na zasadzie informowania, a nie zasięgania opinii czy ta rodzina się zgadza. W ostatnim czasie były sytuacje, że rodziny wystosowały zapytanie o objęcie opieką rodziny przez znanego koordynatora, gdyż nie chciano wprowadzać do domu nowej osoby, która*

²⁷ Plany takie sporządzano w okresie od 87 dni do 10 miesięcy. W jednym przypadku po ośmiu latach od umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej – w tym przypadku wcześniej nie sporządzono takiego planu.

²⁸ W przypadku sprawy DM-1, w 2018 r. była przeprowadzona tylko jedna ocena, a w przypadku MK-4(30), jedna z ocen została przeprowadzona miesiąc po terminie. W dwóch przypadkach nie sformułowano w ogóle ocen, gdyż sprawy dotyczyły pełnoletnich (usamodzielnionych) podopiecznych.

została koordynatorem na podstawie umowy na zastępstwo (...) Nie zawsze możliwe jest objęcie opieką rodziny przez koordynatora, który zna daną rodzinę, co może powodować wzburzenie takiej rodziny, ale nie mamy innych możliwości w tym względzie. Dyrektor wyjaśniła, że trudno jest realizować ten obowiązek, ponieważ pełne uwzględnianie preferencji rodzin w tym względzie mogłoby prowadzić do sytuacji obejmowania wsparciem przez jednego koordynatora więcej niż 15 rodzin, co jest niezgodne z ustawą.

(akta kontroli str. 159-160, 200-200a, 216-218, 221-282)

2. Zatrudnieni w PCPR koordynatorzy nie dopełniali obowiązku wynikającego z art. 77 ust. 3 pkt 2 ustawy o wspieraniu rodziny, dotyczącego opracowania planu pomocy dziecku.

Szczegółowe badanie 16 rodzin zastępczych (ośmiu rodzin objętych opieką koordynatora i ośmiu nieobjętych taką opieką) wykazało, że w przypadku pięciu rodzin objętych opieką koordynatora, nie zostały opracowane plany pomocy dziecku przebywającemu w pieczy zastępczej²⁹. W rodzinach nieobjętych opieką koordynatorów we wszystkich przypadkach nie opracowywano ww. planów pomocy. Z wyjaśnień jednego z koordynatorów wynikało, że *jeżeli chodzi o moje rodziny, gdy obejmowałam je wsparciem, te dzieci były w wieku nastoletnim. Ciężko by było stworzyć plan dla takiego dziecka, gdyż były one przed wiekiem dorosłości. Tam gdzie wiek dziecka pozwalał na stworzenie takiego planu starałam się tworzyć te plany. Ja nie będę odpowiadać tutaj za osoby, które wcześniej były koordynatorami.* Dyrektor wyjaśniła natomiast: *Faktycznie (plany) nie były sporządzone. Taki zastałam stan rzeczy (...). Cały czas staraliśmy się systematycznie tę pracę wykonać. Mówimy o starych sprawach. Natomiast dla nowych dzieci przychodzących do pieczy zastępczej staraliśmy się je na bieżąco zakładać.*

(akta kontroli str. 200-201, 221-327, 371-374)

3. Pomimo obowiązku wynikającego z art. 129 ust. 3 ustawy o wspieraniu rodziny organizator pieczy zastępczej dokonując oceny sytuacji dziecka nie wprowadzał modyfikacji planów pomocy dziecku.

Szczegółowe badanie 16 rodzin zastępczych (ośmiu rodzin objętych opieką koordynatora i ośmiu nieobjętych taką opieką) wykazało, że wszystkie osiem planów pomocy opracowanych dla dzieci w ww. rodzinach nie było modyfikowanych w okresie 2018-2020 (do 1 czerwca). Dyrektor wyjaśniła, że *staraliśmy się je na bieżąco zakładać, no i oczywiście także modyfikować, wspólnie z ośrodkiem pomocy społecznej, czy to z asystentem, czy to z pracownikiem socjalnym. (...) Jeśli takie modyfikacje nie miały miejsca to dlatego, że nie było takiej konieczności, ponieważ w życiu dziecka nie następowały szczególne zmiany, które wymagałyby modyfikacji takiego planu.*

(akta kontroli str. 200-201, 221-327, 371-374, 392- 393)

4. Dyrektor nie realizowała obowiązku wynikającego z art. 131 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny, dotyczącego opracowania przez organizatora pieczy zastępczej oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej nie rzadziej, niż co 6 miesięcy.

Szczegółowe badanie 16 rodzin zastępczych (ośmiu rodzin objętych opieką koordynatora i ośmiu nieobjętych taką opieką) wykazało, że w przypadku dwóch dzieci ocena taka nie była sporządzana z uwzględnieniem ww. terminu. W przypadku jednego z dzieci, w 2018 r. sporządzony tylko jedną ocenę. W kolejnym przypadku, ocena została sporządzona miesiąc po wymaganym terminie. Dyrektor wyjaśniła, że jest to wynikiem znacznej rotacji pracowników na

²⁹ Brak było takich planów dla niektórych dzieci i/lub takich planów nie było dla żadnego spośród dzieci przebywających w pieczy zastępczej.

stanowiskach kontrolerów i niesporządzenie takich ocen w terminie było prawdopodobnie wynikiem omyłki lub przeoczenia w trakcie przekazywania danej rodziny nowemu koordynatorowi.

(akta kontroli str. 221-327, 393)

OCENA CZĄSTKOWA

Koordynatorzy uczestniczyli we wszystkich posiedzeniach, w trakcie których dokonywano oceny sytuacji dziecka. W większości przypadków takie oceny były przeprowadzane w terminach wynikających z art. 131 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny lub opracowanie oceny nie było wymagane, z uwagi na osiągnięcie pełnoletności przez dziecko umieszczone w rodzinie zastępczej. Organizator pieczy zastępczej wyznaczając koordynatorów do objęcia wsparciem rodziny zastępczej lub prowadzącej RDD nie dochowywał obowiązku wynikającego z art. 77 ust. 2 ustawy o wspieraniu rodziny, tj. nie zasięgał opinii tych rodzin/RDD. Koordynatorzy nie wypełniali też w pełni obowiązku wynikającego z art. 77 ust. 3 pkt 2 ww. ustawy, dotyczącego opracowania planów pomocy dziecku, jak też nie dokonywali modyfikacji opracowanych planów, do czego zobowiązywał art. 129 ust. 3 ww. ustawy.

OBSZAR

3. Formy i efekty pomocy udzielanej przez koordynatorów rodzinom zastępczym i rodzinnym domom dziecka

Opis stanu faktycznego

3.1 W wyniku badania dokumentacji ośmiu rodzin zastępczych i RDD objętych wsparciem koordynatora zidentyfikowano łącznie trzy problemy związane z realizacją zadań przez rodziny zastępcze i RDD. Dzięki działaniom koordynatorów rozwiązano dwa problemy, a w przypadku jednego problemu pomoc okazała się nieskuteczna (wynikało to ze złożonych problemów psychicznych dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej). Pomoc koordynatorów najczęściej związana była z realizacją zadań określonych w art. 40 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny, tj. wsparciem przy działaniach związanych z kształceniem i wyrównywaniem braków rozwojowych i szkolnych.

W przypadku badania dokumentacji rodzin nieobjętych takim wsparciem zidentyfikowano łącznie trzy problemy związane z realizacją zadań przez rodziny zastępcze, które dzięki działaniom koordynatorów zostały rozwiązane. Pomoc koordynatorów związana była z problemami dotyczącymi: traktowania dziecka w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej, umożliwienia kontaktu z rodzicami i innymi rodzicami bliskimi oraz zapewnienia dziecku dostępu do przysługujących mu świadczeń zdrowotnych.

W przypadku ujętych w szczegółowym badaniu sześciu rodzin objętych opieką koordynatora oraz pięciu rodzin nieobjętych taką opieką, w dokumentacji nie zawarto danych dotyczących zidentyfikowanych problemów rodzin i podejmowanych w związku z ich wystąpieniem działań koordynatora.

(akta kontroli str. 171-177, 183-190, 221-325, 376)

Szczegółowej analizie poddano dokumentację rodziny, w przypadku której koordynator podejmował skuteczne działanie w celu zapewnienia dostępu do przysługujących świadczeń zdrowotnych. Wskazane działanie dotyczyło dziecka w rodzinie zastępczej nieobjętej wsparciem koordynatora i miało na celu uzyskanie świadczenia w postaci okularów. Koordynator zorganizował wizytę dziecka u optyka, co umożliwiło zaspokojenie tej potrzeby. Analizie poddano także dokumentację rodziny, w przypadku której działania koordynatora ukierunkowane na rozwiązanie problemu dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej były nieskuteczne. Jak ustalono, jedno z dzieci wykazywało zaburzenia psychiczne, które stwarzały realne

zagrożenie dla pozostałych domowników³⁰. W przypadku ww. rodziny objętej opieką koordynatora, pomimo zapewnienia dostępu do specjalistycznej pomocy – m.in. poprzez wsparcie psychologa oraz konsultacje psychiatryczne – problemy związane z zachowaniem małoletniego nie zostały rozwiązane i w konsekwencji dziecko zostało umieszczone w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym.

(akta kontroli str. 221-228, 309-310, 328-369)

Badanie ankietowe skierowane do rodzin objętych wsparciem koordynatorów wykazało, że na dziewięć badanych rodzin, trzy oceniło wsparcie ze strony koordynatora w rozwiązywaniu problemów wychowawczych jako niewielkie lub wskazało na brak takiego wsparcia. Po dwie rodziny oceniły to wsparcie jako dostateczne, dobre lub bardzo dobre.

Pomoc w zapewnieniu świadczeń zdrowotnych została oceniona przez dziewięć rodzin, w tym trzy spośród nich wskazało na brak takiej pomocy i odpowiednio po trzy rodziny oceniły taką pomoc jako niewielką lub dobrą.

Pomoc w zapewnieniu dziecku wykształcenia i nadrobieniu braków szkolnych oceniło osiem rodzin, z czego połowa wskazała na brak takiej pomocy, a odpowiednio trzy i jedna rodzina oceniły pomoc jako niewielką i dobrą.

Dziewięć rodzin oceniło pomoc koordynatora w rozwoju uzdolnień i zainteresowań dziecka, w tym cztery rodziny wskazały na brak ww. pomocy, dwie – na niewielką pomoc, a odpowiednio po jednej rodzinie oceniło ją jako dostateczną, dobrą i bardzo dobrą.

Spośród ośmiu rodzin oceniających pomoc w zaspokajaniu potrzeb emocjonalnych, bytowych, rozwojowych, społecznych i religijnych, połowa wskazywała na brak takiej pomocy ze strony koordynatora, dwie rodziny oceniły taką pomoc jako dobrą, a jako niewielką lub dostateczną oceniło ją po jednej spośród ankietowanych rodzin.

Pomoc w zapewnianiu dziecku ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w jego życie prywatne oceniło osiem rodzin. Dwie rodziny wskazały na brak takiej pomocy lub oceniły ją jako niewielką. Trzy rodziny oceniły ją jako dostateczną, a trzy jako dobrą lub bardzo dobrą.

Na brak lub niewielką pomoc ze strony koordynatora w umożliwieniu dziecku kontaktu z rodziną biologiczną lub innymi bliskimi osobami wskazały trzy spośród ośmiu rodzin. Dwie rodziny oceniły taką pomoc jako dostateczną, a trzy jako dobrą lub bardzo dobrą.

Spośród ankietowanych, 11 rodzin oceniło pomoc i wsparcie koordynatora, w tym: sześć rodzin wskazało, że są one potrzebne i skuteczne; jedna – pomoc jest skuteczna w ograniczonym zakresie, trzy rodziny – pomoc ta nie wpływa ani pozytywnie, ani negatywnie na realizację obowiązków rodziny zastępczej/RDD, a jedno wskazanie dotyczyło odpowiedzi „trudno powiedzieć”.

Odnosząc się do wymienionych powyżej wyników badania ankietowego w zakresie wsparcia udzielonego rodzinom, Dyrektor wyjaśniła, że *každorazowa zmiana takiego koordynatora wiąże się z koniecznością pracy z „rodziną od nowa”*. Dlatego *ponad połowa ankietowanych prawdopodobnie oceniło to wsparcie jako niewielkie lub dostateczne*. W zakresie zawartej w ankietach oceny skuteczności Dyrektor wyjaśniła: *wynik analizy ankiet jest dla naszej jednostki bardzo zadowolający (...) rodziny zastępcze na co dzień borykają się z wieloma indywidualnymi problemami, nie zawsze koordynator jest w stanie znaleźć skuteczne i zadowolające daną rodzinę rozwiązanie*. Jeden z koordynatorów odnosząc się do ww. wyników ankiet wyjaśnił: *jestem koordynatorem z niespełna trzyletnim stażem pracy. W okresie tym starałam się i staram się w dalszym ciągu zgłębić tajniki mojej pracy, biorę udział*

³⁰ W dokumentacji wskazywano na zachowania agresywne i niebezpieczne ww. dziecka oraz przejawianie zachowań w stosunku do pozostałych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej noszące znamiona molestowania seksualnego.

w szkoleniach, nawiązuję kontakty z różnymi osobami, instytucjami, specjalistami. Z rodzinami staram się pracować jak tylko potrafię, wykorzystując cały swój potencjał. Uważam, że jeżeli prawie połowa ankietowanych wypowiedziała się pozytywnie m.in. o mojej pracy to znaczy, że moje zaangażowanie oraz moje poczynania są właściwe.

(akta kontroli str. 379-391)

W grupie 16 rodzin objętych szczegółowym badaniem łącznie dziewięć rodzin³¹, korzystało z wybranych uprawnień wynikających z przepisów art. 76 ust. 4 ustawy o wspieraniu rodziny. Wskazane rodziny najczęściej korzystały z: 1) szkoleń mających na celu podnoszenie kwalifikacji (siedem rodzin), 2) uczestnictwa w grupach wsparcia (sześć rodzin); 3) możliwości skorzystania z pomocy prawnej (trzy rodziny); 4) korzystania z pomocy rodziny pomocowej oraz możliwość zatrudnienia osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi (odpowiednio po dwie rodziny)³².

(akta kontroli str. 221-325)

Koordynatorzy odbywali wizyty u rodzin zastępczych/RDD, a ich częstotliwość była uzależniona od ilości dzieci umieszczonych w danej rodzinie oraz złożoności spraw związanych z funkcjonowaniem danej rodziny. W odniesieniu do ośmiu rodzin objętych wsparciem częstotliwość wizyt wynosiła: a/ raz na dwa tygodnie – w przypadku trzech rodzin; b/ raz na kwartał – w przypadku dwóch rodzin; c/ raz na pół roku – w przypadku dwóch rodzin oraz d/ co tydzień – w przypadku jednej rodziny. W rodzinach nieobjętych wsparciem, wizyty w tych rodzinach były przeprowadzane przez koordynatora i we wszystkich przypadkach miały miejsce raz na pół roku – przy okazji sporządzania ocen funkcjonowania rodziny. W 14 przypadkach wizyty były rzetelnie dokumentowane w formie notatek oraz ww. ocen. W dwóch przypadkach brak było rzetelnej dokumentacji odbywanych wizyt (brak notatek z przeprowadzanej wizyty oraz odpowiednich zapisów dotyczących ich przebiegu w ocenach sytuacji dziecka). We wszystkich przypadkach działania podejmowane przez koordynatora w czasie wizyt polegały na rozmowie z rodzinami i dziećmi oraz obserwacji. Analiza wyników ankiet wykazała, że w przypadku dziewięciu rodzin na 11 biorących udział w badaniu, wizyty koordynatorów odbywały się raz na kwartał. Odpowiednio po jednym wskazaniu dotyczyło wizyt: raz w miesiącu oraz raz na pół roku.

Jeden z koordynatorów, w odniesieniu do ww. wyników ankiet, wyjaśnił: *Od początku zatrudnienia moja praca polega głównie na rozmowach z rodzinami i odbywa się to przede wszystkim podczas wykonywania ocen sytuacji dziecka umieszczonych w rodzinach zastępczych, z którymi współpracuję. Rzadko kiedy udaje się złożyć wizytę osobiście w domu rodziny zastępczej przez nadmiar codziennych obowiązków niezwiązanych ze stanowiskiem koordynatora.*

(akta kontroli str. 221-325, 379-390)

Koordynatorzy współpracowali z instytucjami zewnętrznymi w celu wsparcia rodzin zastępczych m.in. z takimi jak: 1) ośrodki pomocy społecznej – w celu nawiązania kontaktu z rodziną biologiczną; 2) centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego – zmiany szkoły przez wychowanka; 3) szkoły oraz pedagodzy szkolni – w celu wsparcia podopiecznych w nauce, rozwiązywania problemów w szkole; 4) sąd rodzinny – w ramach oceny sytuacji dziecka oraz przeniesienia dzieci do rodziny

³¹ Sześć rodzin objętych wsparciem koordynatora i trzy rodziny nieobjęte takim wsparciem.

³² Po jednej rodzinie skorzystało także z następujących uprawnień: 1) prawo do urlopu; 2) umożliwienie uzyskania porady w poradni psychologiczno-pedagogicznej lub w innej poradni specjalistycznej oraz podjęcie specjalistycznej terapii; 3) poradnictwa, które ma na celu zachowanie i wzmocnienie ich kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego.

specjalistycznej; 5) Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy – w celu ustalenia daty urlopów dla rodziny pełniącej funkcje pogotowia opiekuńczego.

(akta kontroli str. 221-325)

Szczegółowe badanie 16 rodzin zastępczych wykazało, że taka współpraca miała miejsce w 13 przypadkach. Trzy przypadki braku współpracy dotyczyły rodzin nieobjętych opieką koordynatora³³. W jednym przypadku koordynator napotkał na problemy we współpracy z asystentem rodziny.

Organizator pieczy zastępczej oraz koordynatorzy w przypadkach, gdy odbywały się posiedzenia sądowe dotyczące dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych, nie byli o nich informowani przez właściwy sąd rodzinny. Jeden z koordynatorów oświadczył: *jesteśmy informowani o posiedzeniach dotyczących pozwów o alimenty, jeżeli PCPR jest składającym pozew. W ogóle nie jesteśmy informowani o sprawach, kiedy dziecko powraca do rodziny zastępczej. Jeżeli dziecko wraca do rodziny biologicznej informacje na ten temat otrzymujemy od rodziny zastępczej. Sąd nas nie informuje w tej sprawie. Postanowienie dotyczące tej kwestii przychodzi do PCPR po czasie.*

Prezes Sądu Rejonowego w Strzelcach Opolskich poinformował, że *Sąd Rejonowy w Strzelcach Opolskich nie zawiadamiał Dyrektora PCPR o posiedzeniach sądowych w sprawach małoletnich umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej, albowiem taki obowiązek nie został zawarty w jakimkolwiek przepisie ustawy, jak również w przepisach rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 18 czerwca 2019 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych³⁴. Informacje przesłane sądowi opiekuńczemu przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, w pewnych sytuacjach stanowią podstawę wszczęcia przez sąd opiekuńczy postępowań z urzędu; ustawa nie przyznaje jednak Dyrektorowi PCPR statusu uczestnika postępowania, a co za tym idzie, nie rodzi obowiązku sądu informowania go o posiedzeniach sądowych.*

Organizator pieczy zastępczej, pomimo obowiązku wynikającego z art. 47 ust. 7 ustawy o wspieraniu rodziny, nie złożył w wyznaczonym terminie wniosku do właściwego sądu o wszczęcie postępowania o wydanie zarządzeń wobec dziecka celem uregulowania jego sytuacji prawnej, co szczegółowo opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości.*

(akta kontroli str. 217, 227, 259-266, 370, 375, 377)

3.2 Szczegółowe badanie 16 rodzin wykazało, że koordynatorzy zapewniali dostęp do specjalistycznej pomocy dla czterech wychowanków, zgodnie z art. 77 ust. 3 pkt 4 ustawy o wspieraniu rodziny. Specjalistyczna pomoc dotyczyła dzieci w rodzinach objętych wsparciem koordynatora i miała formę: 1) pomocy psychologicznej (w dwóch przypadkach długookresowej i w jednym przypadku doraźnej); 2) doraźnej pomocy pedagogicznej (w jednym przypadku). Analiza ankiet uzyskanych od 11 rodzin objętych wsparciem koordynatora wykazała, że w przypadku siedmiu rodzin, koordynator zapewnił dostęp do specjalistycznej pomocy psychologicznej.

(akta kontroli str. 221-325)

3.3 W Powiecie Strzeleckim został opracowany Powiatowy Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2018-2020³⁵. W Programie tym zostały zawarte m.in. zaplanowane formy wsparcia dla rodzin zastępczych oraz RDD. Głównym celem określonym w Programie było stworzenie warunków do skutecznego rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej, które umożliwiłyby objęcie opieką dzieci znajdujących się poza rodziną biologiczną oraz zapewniłyby wsparcie pełnoletnim wychowankom

³³ W rodzinach tych znajdowali się wychowankowie, którzy osiągnęli pełnoletność, więc koordynatorzy nie dokonywali ocen sytuacji dziecka dla sądów rodzinnych.

³⁴ Dz. U. poz. 1141, ze zm.

³⁵ Dalej: Program.

rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej. Wskazany cel miał być realizowany poprzez: 1) zapewnienie dzieciom stabilnego środowiska opiekuńczego i wychowawczego³⁶; 2) wspieranie już istniejących rodzin zastępczych³⁷; 3) podejmowanie działań w celu powrotu dziecka do rodziny biologicznej³⁸; 4) podejmowanie działań zmierzających do kwalifikacji dziecka do przysposobienia, w tym działań mających na celu uregulowanie sytuacji prawnej dziecka oraz zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przyspasabiających; 5) wspieranie pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej i osób usamodzielniających się³⁹.

Działania wspierające podejmowane przez organizatora pieczy zastępczej i koordynatorów wykazane w sprawozdaniach z działalności kontrolowanej jednostki oraz w zbiorczych sprawozdaniach z efektów pracy koordynatorów za lata 2018-2019, były zbieżne z działaniami ujętymi w Programie. Zgodnie z art. 180 pkt 1 ustawy o wspieraniu rodziny, w Programie ujęto limity rodzin zastępczych zawodowych na lata 2015-2017 oraz zakładany limit takich rodzin na lata obowiązywania tego programu. W dokumencie ujęto także inne cele i kierunki działania oraz sposoby ich realizacji. Nie zostały jednak zdefiniowane wskaźniki realizacji tych celów i kierunków działania, co uniemożliwiało ich skuteczne monitorowanie. W dokumencie tym wskazano natomiast, że monitorowanie oraz ocena postępu zadań z zakresu Programu odbywać się będzie na podstawie corocznych sprawozdań z działalności PCPR. W Programie zostały opisane formy wsparcia rodzin zastępczych skierowane do wszystkich rodzin.

(akta kontroli str. 130, 171-195, 201)

3.4 W latach 2018-2020 (I połowa) na działania koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej pracujących w PCPR w Strzelcach Opolskich nie były kierowane skargi ze strony rodzin zastępczych lub osób prowadzących RDD. Dyrektor oświadczyła, że w związku z brakiem ww. skarg w PCPR nie został utworzony ich rejestr.

(akta kontroli str. 129)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Pomimo wynikającego z art. 47 ust. 7 ustawy o wspieraniu rodziny obowiązku, kontrolowana jednostka nie złożyła po upływie 18 miesięcy od dnia umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej wniosku do właściwego sądu wraz z uzasadnieniem o wszczęcie z urzędu postępowania o wydanie zarządzeń wobec dziecka celem uregulowania jego sytuacji prawnej. Szczegółowa badanie ośmiu rodzin objętych opieką koordynatora wykazało, że w przypadku jednego z dzieci znajdującego się w rodzinie zastępczej, w związku z art. 47 ust. 6 ww. ustawy, Dyrektor w ww. terminie nie poinformowała właściwego sądu o możliwości powrotu dziecka do jego rodziny biologicznej. Dyrektor wyjaśniła: *z uwagi na dużą rotację pracowników wspierających rodzinę oraz dość dynamiczną sytuację życiową matki biologicznej XY – jej młody wiek i możliwość poprawy jej sytuacji życiowej, PCPR*

³⁶ W tym: a/ pozyskanie kandydatów na wszystkie typy rodzin zastępczych; b/ wypłatę świadczeń związanych z opieką i wychowaniem dziecka; c/ utworzenie nowych zawodowych rodzin zastępczych i rodzinnego domu dziecka; d/ zatrudnienie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej mających pod opieką łącznie nie więcej niż 15 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka.

³⁷ W tym: a/ wsparcie psychologiczne; b/ wsparcie radcy prawnego; c/ organizowanie spotkań w ramach grup wsparcia; d/ organizację szkoleń, które mają na celu podnoszenie kwalifikacji opiekuńczo-wychowawczych oraz przedsięwzięć integracyjnych; e/ opiekę koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

³⁸ W tym: a/ współpraca z asystentem rodziny, kuratorami, sądami rodzinnymi; b/ organizacja prac zespołu ds. oceny sytuacji dziecka; c/ przygotowanie planów pomocy dziecku.

³⁹ Poprzez: a/ wsparcie psychologiczne; b/ wsparcie radcy prawnego; c/ organizowanie spotkań w ramach grup wsparcia; d/ współpracę z Powiatowym Urzędem Pracy; e/ realizację indywidualnych programów usamodzielnienia; f/ wsparcie finansowe i rzeczowe; g/ współpracę z gminami powiatu strzeleckiego w zakresie przydziału lokalu mieszkalnego.

nie składało wniosku o uregulowanie sytuacji prawnej (...). Matka odbywała karę pozbawienia wolności, co ograniczało jej kontakt fizyczny z dziećmi, jednak mimo tego sporadycznie kontaktowała się telefonicznie z dzieckiem. Po odbyciu kary Pani XY przez pewien czas posiadała mieszkanie i widywała się z córką, jednak obecnie jest bezdomna. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w najbliższym czasie złoży do sądu wnioski o uregulowanie sytuacji prawnej małoletniej i jej rodzeństwa.

(akta kontroli str. 217, 259-266)

OCENA CZĄSTKOWA

Wsparcie rodzin zastępczych zapewnione przez koordynatorów w stosunku do rodzin zastępczych i RDD było skuteczne. Dotyczyło problemów zidentyfikowanych u pięciu rodzin spośród 16 ujętych w szczegółowym badaniu. Częstotliwość wizyt koordynatorów w rodzinach zastępczych była zróżnicowana i zależna od liczby dzieci umieszczonych w danej rodzinie, oraz złożoności spraw związanych z jej funkcjonowaniem. W grupie 16 rodzin objętych szczegółowym badaniem łącznie dziewięć rodzin korzystało z wybranych uprawnień wynikających z przepisów art. 76 ust. 4 ustawy o wspieraniu rodziny.

Działania wspierające ujęte w Powiatowym Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2018-2020 były zbieżne z działaniami wykazanymi w sprawozdaniach z działalności PCPR oraz w zbiorczych sprawozdaniach z efektów pracy koordynatorów.

W okresie objętym kontrolą rodziny zastępcze nie składały skarg do organizatora pieczy zastępczej na działania koordynatorów.

Stwierdzono jednak, że organizator rodzinnej pieczy zastępczej nie złożył po upływie terminu 18 miesięcy od dnia umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej wniosku do właściwego sądu wraz z uzasadnieniem o wszczęcie z urzędu postępowania o wydanie zarządzeń wobec dziecka celem uregulowania jego sytuacji prawnej, co było niezgodne z art. 47 ust. 7 ustawy o wspieraniu rodziny.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące uwagi i wnioski:

Uwagi Najwyższa Izba Kontroli zauważa, że zaniechanie prowadzenia miesięcznej dokumentacji zadań realizowanych przez koordynatorów uniemożliwia określenie dokładnej liczby rodzin zastępczych objętych wsparciem danego koordynatora w okresach krótszych niż jeden rok oraz utrudnia rzetelny nadzór i rozliczanie ich zadań przez organizatora pieczy zastępczej.

Wnioski Najwyższa Izba Kontroli wnosi o:

1. Podjęcie działań zmierzających do zapewnienia odpowiedniej liczby koordynatorów w celu spełnienia wymogu ustawowego – nie więcej niż 15 rodzin przypadających na jednego koordynatora.
2. Niezwłoczne i rzetelne opracowanie planów pomocy dziecku dla wszystkich dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.
3. Wyznaczanie przez organizatora pieczy zastępczej koordynatorów do objęcia wsparciem rodzin zastępczych po uwzględnieniu opinii tych rodzin.
4. Złożenie wniosku do właściwego sądu wraz z uzasadnieniem o wszczęcie postępowania o wydanie zarządzeń wobec dziecka celem uregulowania jego sytuacji prawnej.

5. Przeprowadzanie kontroli rodzin zastępczych oraz RDD przez Dyrektora w sposób gwarantujący wyłączenie koordynatorów od udziału w jakichkolwiek czynnościach kontrolnych.

6. Podjęcie działań mających na celu dokonanie koniecznych modyfikacji planów pomocy dzieciom.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Opolu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwagi i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Opole, 14 grudnia 2020 r.

Kontroler

Wojciech Goleński
specjalista kontroli państwowej

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Opolu
Dyrektor

DYREKTOR
z u.p.
.....
Janusz Madej
Wiceprezident
Delegatury NIK w Opolu
podpis

